

Yükseköğretim Hizmeti İçin Bir Finansman Modeli Önerisi: Tamamlayıcı Karma Model

A Financing Model For Higher Education Services: Complementary Mixed Model

Mehmet Sadık Aydın*¹

¹Mardin Artuklu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Mardin, Türkiye

Özet: Yükseköğretim hizmetlerinin sunumu belli bir maliyet gerektirmektedir. Genellikle kamusal malların finansmanı zorunlu finansman olan vergilerle yapılırken, yükseköğretim gibi karma malların finansmanı ise zorunlu ve gönüllü finansman olan vergi ve fiyatlarla sağlanır. Bu çalışmada yükseköğretimin finansmanı açısından karma finansman modeli içerisinde değerlendirilebilecek bir model olan tamamlayıcı karma model incelenecektir. Bu modelde belirlenecek kriterlerle üniversitelere kamu bütçesinden bir kaynak tahsis edilecektir. Ancak bu kaynak toplam üniversite bütçesinin belli bir kısmını oluşturacaktır. Bu kaynak dışında öz kaynaklar da kullanılacaktır. Sonraki yıl bütçesi oluşturulurken ise enflasyon oranları dikkate alınarak bir artış öngörülmektedir. Üniversite, kriterleri daha ileri taşıyorsa kamudan gelecek kaynaklar artırılarak öz kaynağa ihtiyaç duymayacak ve bir teşvik mekanizması ortaya konulacak ancak kriterlerde arzu edilen başarı sağlanamıyorsa kamu kaynakları azaltılarak öz kaynak bulması gerekecek bu şekilde bir ceza mekanizması oluşturularak yük üniversitelere yüklenecektir. Bu sayede kurumlar arası rekabetin ve kalitenin artması sağlanabilecektir. Kamunun bu alana aktaracağı kaynaklar daha etkin bir şekilde kullanılmış olacaktır. Çalışmada Türkiye'deki araştırma üniversitelerinin son 3 yıl verileri dikkate alınarak değerlendirme yapılmıştır. Performans göstergesi olarak da TÜMA (Türkiye Üniversiteleri Memnuniyet Araştırması) ve (University Ranking by Academic Performance) URAP sıralama sistemi göstergeleri kullanılmıştır. Çalışma sonucunda kaynakların etkin tahsis edilmediği bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışma ile kaynak tahsisinde etkinlik sağlanması amacıyla politika yapıcılara yol gösterici öneriler sunulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretim, Finansman, Performans, Bütçe

Abstract: The provision of higher education services requires a certain cost. Generally, public goods are financed by taxes, which are compulsory financing, while mixed goods such as higher education are financed by taxes and prices, which are compulsory and voluntary financing. In this study, the complementary mixed model, which is a model that can be considered within the mixed financing model in terms of financing higher education, will be explained. In this model, a resource will be allocated to universities from the public budget based on the criteria to be determined. However, this resource will constitute a certain portion of the total university budget. Apart from this resource, own resources will also be used. When the budget for the following year is created, an increase will be foreseen taking into account inflation rates. If the university has advanced the criteria further, public resources will be increased so that it will not need own resources and an incentive mechanism will be introduced, but if the desired success in the criteria is not achieved, public resources will be reduced and it will be necessary to find own resources, thus creating a penalty mechanism and putting the burden on universities. This will increase competition and quality among institutions. The resources that the public will transfer to this field will be used more effectively. In this study, the last 3 years' data of research universities in Turkey were taken into consideration. TÜMA (Turkish Universities Satisfaction Survey) and URAP ranking system indicators were used as performance indicators. As a result of the study, it was found that resources are not allocated effectively. The study aims to provide guiding recommendations to policy makers in order to ensure efficiency in resource allocation.

Keywords: Higher Education, Financing, Performance, Budget

* İletişim Yazarı / Corresponding author.
✉ sadik.aydin@artuklu.edu.tr

Geliş Tarihi / Received Date: 08.04.2024
Revizyon Talebi Tarihi / Revision Request Date: 05.07.2024
Son Revizyonun Geliş Tarihi / Last Revised Version Received Date: 10.07.2024
Revizyon Sonrası Kabul Tarihi / Accepted After Revision Date: 16.08.2024

1. Giriş

Eğitim, doğumdan başlayıp ölüme kadar devam eden uzun soluklu bir öğrenme sürecidir. Eğitimin ilk adımı ailede öğrenilen şeylerle başlar. Sonrasında okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim şeklinde devam eder. Eğitim her aşamada aynı özelliklere sahiptir denilemez. Okul öncesi eğitim ve ilköğretimde toplumun faydası bireylerin faydasından daha yüksektir. Ortaöğretimde fayda kısmen bireylere dönse dahi bu aşamada da toplumun faydasının daha yüksek olduğu söylenebilir. Ancak yükseköğretim aşamasına gelindiğinde her ne kadar toplumun faydası yüksek olsa dahi bireylerin sağladığı fayda daha yüksektir. Dolayısıyla iktisadi bir perspektiften bu hizmetleri değerlendirmek gerekirse; kamu maliyesinin alanında yapılan kamusal mal sınıflandırmasına göre karma mal olarak değerlendirilebilir. Karma malların en önemli özelliği de sosyal faydalarıdır. Yani yükseköğretim hizmeti almış bir birey sadece kendisine fayda sağlamaz toplumun da bundan fayda görmesini sağlar. Bir örnekle zenginleştirmek gerekirse; salgın bir hastalık döneminde bulunacak bir aşı, aşığı bulana belli faydalar sağlasa da toplumdaki salgınla mücadeleye sağlayacağı katkı kamusal faydayı gözler önüne sermektedir.

Yükseköğretim son yıllarda tüm dünyada daha önemli hale gelmiştir. Dünya genelinde hem üniversite türleri hem de üniversite sayıları ciddi şekilde artış göstermiştir. Özel üniversiteler, vakıf üniversiteleri ve devlet üniversiteleri yaygın bilinen üniversite türleridir. Türkiye’de özel üniversite olmamasına rağmen her zaman kurulup kurulmamaları tartışılmaya devam etmektedir. Nicelik olarak bu kadar artış beraberinde belli problemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Özellikle yükseköğretim kurumlarının yönetimi ve finansmanı konuları literatürde çokça araştırılmaktadır.

Yükseköğretim kurumlarının yönetimi daha çok kamu yönetimi ve yönetim ve organizasyon anabilim dalının inceleme konusudur. Bu çalışmada yükseköğretimin finansmanı konusu incelenecektir. Bu konuda kamu maliyesi alanında yapılan çalışmaların sayısında son yıllarda nicelik olarak kayda değer bir artış gözlemlenmiştir. Her çalışma soruna farklı açılardan yaklaşarak yeni bir çözüm önerisi sunmaya çalışmıştır. Bu çalışmada literatürde yer alan belli modellerden de yararlanarak yeni bir model önerisi geliştirilmiştir.

Önerilen model karma model olan hem hizmetten yararlananlardan alınan bedeller hem de kamu kaynakları ile finansman olan vergilerin bir arada kullanılacağı bir modeldir. Bu modelde bütçeden üniversitelere yapılacak kaynak transferinde belli kriterlerin olacağı ve bu kriterlerin karşılanması durumunda üniversitelerin ödüllendirileceği ve yararlanıcılardan alınacak bedellerin artırılmadığı tersi durumda ise bir ceza mekanizması olarak kamu kaynaklarından finansmanın daha düşük seviyelerde olacağı bir model önerilmiştir. Önerilen modelle ödüllendirilen üniversitenin öğrencilere maliyeti düşük olacağından daha fazla tercih edileceği, cezalan-

dırılan üniversitenin ise öğrenciye maliyeti artacağından daha az tercih edileceği varsayılmıştır.

Önerilen model ile üniversiteler arası rekabetin ve hizmet sunumunda kalitenin artacağı beklenmektedir. Ayrıca model sayesinde 5018 sayılı KMYKK’nun en önemli bileşenlerinden biri olan etkinliğin sağlanması ile kaynaklar daha etkin dağıtılarak kamu hizmetlerinin niteliğinin de artması beklenmektedir.

2. Yükseköğretim Hizmetleri

Yükseköğretim hizmetleri, yükseköğretim kurumları tarafından akademik toplulukların bileşenleri arasında sayılan; öğretim elemanlarına, öğrencilere, idari personellere ve akademinin diğer tüm paydaşlarına sağlanan çok çeşitli hizmetleri kapsamaktadır. Eğitim hizmetlerinin temelinde sınıf düzeyinde verilen dersler yatmaktadır. Ancak yükseköğretim hizmetleri bu geleneksel öğrenme yönteminin dışında buna ek olarak; akademik destek, idari hizmetler, altyapı, kariyer rehberliği ve öğrenci işlerini de içerisine dahil etmiştir. Sunulan bu hizmetlerin niteliği; yükseköğretimden yararlananların eğitim düzeyini ve memnuniyetini şekillendirmede önemli bir misyona sahiptir (Chi, 2022; Sunaengsih vd., 2021; Jain vd., 2011; Prasad ve Singh, 2022). Ayrıca bu hizmetlerin kalitesindeki artış eğitimden beklenen çıktıları artırmada da etkili olmaktadır (Bringle ve Hatcher, 2000).

Yükseköğretim hizmetleri alanında odak nokta, akademik hizmetlerin ötesinde, eğitim kurumlarının etkin işleyişi için hayati önem taşıyan akademik bilgi sistemi hizmetlerini içeren daha geniş bir perspektifi yansıtmaktadır. Ayrıca, hizmet öğreniminin yükseköğretime entegrasyonu, çeşitli disiplinlerde öğrencilerin öğrenme deneyimlerini geliştiren güçlü bir pedagojik araç olarak önem kazanmıştır (Mahasneh vd., 2012). Yükseköğretimde eğitim hizmetleri piyasası, sosyo-ekonomik faktörlerden, kültürel değerlerden ve tüketicilerin değişen ihtiyaçlarından etkilenen karmaşık bir çerçevede faaliyet göstermektedir (Lomonosov vd., 2019; Stebliuk & Кузьменко, 2021). Yükseköğretimde hizmet dinamikleri, toplumsal zorlukların ele alınmasını ve öğrencilerin çeşitli ihtiyaçlarının karşılanmasını içermektedir (Abukari, 2010).

Yükseköğretim bağlamında, hizmetler soyuttur, heterojendir ve öğrencilerin hizmet sunum sürecine aktif katılımını içerir (Hong, 2017). Öğretim, ders içeriği, idari hizmetler ve kampüs altyapısını içeren akademik hizmet kalitesi, yükseköğretim kurumlarının imajını ve itibarını önemli ölçüde etkilemektedir (Sunaengsih vd., 2021; Annamdevula, 2012). Yükseköğretim hizmetlerinin dinamikleri, üniversite faaliyetlerinin toplumsal sorunların çözümüne yönlendirilmesini içermekte ve yükseköğretim kurumlarının daha geniş etki ve sorumluluklarını vurgulamaktadır (Abukari, 2010).

Son yıllarda yükseköğretim hizmetlerinin başarısını et-

kileyen faktörler arasında kalite unsuru birçok ülkede önemli bir misyon üstlenmiştir. Türkiye’de de Yükseköğretim Kurulu bünyesinde Yükseköğretim Kalite Kurulu oluşturulmuştur. Yükseköğretimde akademik hizmet kalitesi, yükseköğretimin genel kalitesini etkileyen başkının bir değişkene dönüşmüştür (Sunaengsih vd., 2021). Yükseköğretimde hizmet kalitesi çok yönlü bir kavramdır; öğretim ve ders içeriği, idari hizmetler, akademik tesisler, kampüs altyapısı ve destek hizmetleri gibi çeşitli boyutlar genel hizmet kalitesine katkıda bulunur (Annamdevula, 2012). Yükseköğretimde yüksek kaliteli hizmetlerin sağlanması, öğrencilerin çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması, etkili bir şekilde katılımlarının sağlanması ve hizmet ortamında rekabet edebilirliğin sağlanması için gereklidir. Kaliteli eğitim; mezunların işgücü piyasasında rekabet edebilmeleri için ihtiyaç duydukları modern yetkinliklerin tanımlanmasını ve niteliksel değişim için yetkinlik potansiyelinin gerçekleştirilmesine yönelik eylemlerin önerilmesini içermektedir (Vnukova vd., 2020). Yükseköğretim hizmetlerinin kalitesi, öğrenci memnuniyeti ve akademik başarıda da kilit bir faktördür. Öğretim kalitesi, öğrenci destek hizmetleri ve tesisler gibi bileşenler, yükseköğretimdeki genel hizmet kalitesine katkıda bulunur (Jain vd., 2011). Bununla birlikte, genel öğrenci deneyimini geliştirmek için ele alınması gereken hizmet başarısızlıkları gibi zorluklar vardır (Msosa & Govender, 2020).

Sonuç olarak, Yükseköğretim Hizmetleri, öğrencilerin öğrenmesini, katılımını ve genel memnuniyetini artırmayı amaçlayan çok çeşitli faaliyetleri kapsamaktadır. Kaliteli hizmet sunumu, hizmet öğrenimi gibi yenilikçi pedagojik araçların entegrasyonu ve piyasa taleplerine uyum, yükseköğretim kurumlarının paydaşların çeşitli ihtiyaçlarını etkili bir şekilde karşılamak için dikkate alınması gereken temel hususlardır.

2.1. Yükseköğretim Hizmetlerinin Kamusal Niteliği

Yükseköğretimin kamusal niteliği konusundaki tartışma, uzun yıllardır akademik camiada sürdürülmektedir. Yükseköğretimin toplumsal fonksiyonları ve bilginin yayılmasındaki rolüne rağmen, ne ölçüde bir kamu malı olarak görülmesi gerektiğine dair tartışmalar devam etmektedir (Wilson-Strydom, 2014). Yükseköğretim, hem kamu hem de özel çıkarlara hizmet eden çok yönlü bir kurumdur. Yükseköğretili çevreleyen tartışmalar genellikle bunun bir kamu malı mı yoksa özel bir mal mı olarak görülmesi gerektiği üzerine yoğunlaşmaktadır. Akademik dünyada, yükseköğretim kurumlarının kamusal misyonunu ve kamu sübvansiyonlarının yükseköğretim üzerindeki etkileri sıklıkla incelenmektedir (Marginson, 2011). Buna ek olarak, yükseköğretimin sağlamış olduğu küresel kamusal fayda nedeniyle küresel yönü konusunda da belli çalışmalar yapılmaktadır (Marginson, 2007). Kamu yükseköğretim kurumları, araştırma ve öğrenme girişimleri yoluyla kamu ve gezen sağlığı krizlerinin ele alınmasındaki rolleriyle tanınmıştır (Cleveland, 2022).

Yükseköğretim, bireysel yetenekleri geliştirerek ve toplumsal kalkınmaya, ekonomik büyümeye ve sosyal adalete katkıda bulunarak bir kamu malı olarak hizmet etmektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus hem bireysel faydanın olduğu hem de toplumsal faydanın olduğu bir maldır. Bu da yükseköğretim hizmetinin karma mal olduğu gerçeğini göstermektedir. Yükseköğretimin bireysel kazanımların ötesinde pozitif dışsallıklar ve toplumsal faydalar ürettiği kabul edilmektedir (Letizia, 2015). Politika yapımcılar, tarihsel olarak yükseköğretim kurumlarını kendi devletlerindeki kamu yararını şekillendirmede kilit oyuncular olarak görmüşlerdir (Letizia, 2015). Ancak, son birkaç on yılda yükseköğretim kurumlarının kamu yararına katkılarına ilişkin beklentilerde kayda değer bir değişim yaşanmıştır (Letizia, 2015).

Yükseköğretili çevreleyen kamu yararı açısından kamusal mal olma işlevi iki yönden ele alınmaktadır: araçsal roller (bilgi geliştirme ve yenilikçilik gibi) ve içsel roller (kültürel şekillendirme gibi) (Molebatsi, 2022). Yükseköğretim kurumları tarafından yaratılan kamu yararı incelendiğinde, araştırma ve öğrenme merkezleri olarak hizmet vererek kamu ve dünya sağlığı krizlerine yanıt vermede benzersiz bir role sahip oldukları ortaya çıkmaktadır (Cleveland, 2022).

Yükseköğretimin niteliği konusunda bir diğer bakış açısı da yükseköğretimin ağırlıklı olarak bir kamu malı olarak görülmesinden özel bir mal olarak görülmesine geçiş sürecidir (Tilak, 2008). Yükseköğretimin bir kamu malı olarak görülmesinin aksine, bazı çalışmalar eğitimin aynı zamanda bireysel sosyal hareketliliği ve kişisel başarıyı kolaylaştıran özel bir mal olduğunu savunmaktadır (Lucy, 2017). Bu karşıt görüş, yükseköğretimin kamu yararına ve bireysel çıkarlara hizmet etmedeki birincil amacına ilişkin süregelen tartışmaya yeni bir boyut kazandırmaktadır. Yükseköğretiliye yönelik kamu sübvansiyonlarına ilişkin politika tartışmaları, eğitim kurumlarının kamusal misyonu ve özel faydalar ile kamusal sonuçlar arasındaki denge üzerine tartışmalara yol açmıştır (Marginson, 2011). Piyasalaşma ve statü rekabeti gibi zorluklar, yükseköğretim kurumlarının kamu yararı rolünü etkili bir şekilde yerine getirmesini engellemektedir (Molebatsi & McCowan, 2022). Neoliberal ideolojilere geçiş, ekonomik kazanımlara ve performans ölçütlerine yapılan vurgunun artmasıyla birlikte, eğitimin kamu yararı olarak algılanmasında bir gerileme olmuştur (Ghatak, 2023). Yükseköğretiliye yönelik azalan devlet desteği, yükseköğretimin kamusal niteliğini tartışmaya açmıştır (Kallison & Cohen, 2009). Bu değişim, yükseköğretim kurumlarının kamu malı olarak etkili bir şekilde hizmet verebilmesi için gereken finansman ve özerklik konusunda soru işaretleri yaratmıştır (Kallison & Cohen, 2009).

Bu durum, yeni ekonomik konjonktürde yükseköğretimin kamusal ve özel rollerine ilişkin söylem, eğitimin hem özel hem de kamu malı olarak ikili rolünü tanıyan yeni bir sözleşmeye duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır (Hensley vd., 2013).

Sonuç olarak, bir kamu yararı olarak yükseköğretime ilişkin söylem karmaşıktır ve yükseköğretimin toplumsal rolüne ilişkin farklı bakış açıları mevcuttur. Bazıları kamu yararı misyonunu ve toplumsal faydalarını vurgularken, diğerleri kişisel ilerlemedeki işlevinin altını çizmektedir. Süregelen bu tartışma, hem bireysel hem de toplumsal ihtiyaçların karşılanmasında yükseköğretimin etkisinin ve amacının eleştirel bir şekilde değerlendirilmesinin öneminin altını çizmektedir.

2.2. Yükseköğretim Kurumlarının Türleri ve Yapıları

Yükseköğretim kurumları çeşitli kriterlere ve performans göstergelerine göre sınıflandırılabilir. Üniversitelerin sınıflandırılması, akreditasyon, sıralama ve kurumsal performans gibi faktörlere göre yapılabilmektedir (Shin, 2008; López vd., 2019).

Son yıllarda performans konusunun kamuda önemli bir işleve bürünmesi ile yükseköğretim kurumlarının yapısında da performansa göre bir sınıflandırma yapma gereği ortaya çıkmıştır. Özellikle Türkiye gibi kimi ülkelerde yükseköğretimin yeniden yapılandırılması ile araştırma üniversiteleri ve ihtisas üniversiteleri gibi yeni üniversite türleri ortaya çıkmıştır. Bu üniversiteler belirlenirken, temelde belli alanlarda belli kriterlere göre performansları baz alınmaktadır. Ancak küresel düzeyde üniversite sınıflandırması yapmak gerekirse; devlet üniversiteleri, vakıf üniversiteleri ve özel üniversiteler şeklinde bir ayırım yapmak mümkündür.

Devlet üniversiteleri; yükseköğretim hizmetlerinin devlet tarafından sunulduğu ve temel amacın kamu yararı olduğu, kamu bütçesi ile finanse edilen yükseköğretim kurumlarıdır. Burada sadece hizmetlerden yararlananlardan belli miktarlarda harç alınabilmektedir. Ancak bu harç miktarı kar amacıyla alınmamaktadır. O yüzden de bazen maliyetlerin altında bazen de maliyete eşit bir bedel alınabilmektedir.

Vakıf üniversiteleri; Vakıf Yükseköğretim Kurumları yönetmeliğinde belirtilmiştir. Buna göre vakıf yükseköğretim kurumları; “kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından kurulmuş bulunan üniversite ile yüksek teknoloji enstitüsü ve bunların bünyesinde yer alan fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, meslek yüksekokulu konservatuarlar, araştırma uygulama merkezleri ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı olmayan meslek yüksekokulundan oluşmaktadır.” Burada temel amaç kar elde etmek değil sadece yükseköğretim talebinin karşılanmasında vakıfların aktif rol üstlenerek devletin yükünü hafifletmeye çalışmalarıdır.

Özel üniversiteler; dünyada yaygın üniversite türlerinden biridir. Özellikle liberal ekonomik sistemin güçlü olduğu ülkelerde yükseköğretimin piyasa koşullarında sunulmasının bir yansıması olarak yükseköğretim özel üniversiteler tarafından sunulabilmektedir. Burada bu kurumlara ihtiyaç duyulması ve bu kurumların savunulmasının al-

tında yatan nedenlerden biri; yükseköğretimin finansmanının sadece vergilerle yapılmasının bir haksızlığa yol açacağı ve hizmetten yararlanamayanların hizmetin finansmanına katılmaması gerektiği görüşü de yatmaktadır. Bu kurumları kavramsal olarak tanımlamak gerekirse; özel yükseköğretim kurumları, kamu üniversitelerine denk, yükseköğretimde kamunun karşılamadığı talebi değerlendirmek amacıyla olan, belli bir para karşılığında eğitim hizmeti veren, büyük ölçüde öğrencilerinin ödediği öğrenim ücretleriyle finanse edilen, özel girişimciler ya da vakıflar tarafından açılmış özel kurumlardır (Erguvan, 2010). Bu kurumlar Türkiye gibi kimi ülkelerde yasal olarak kurulmamış olsalar dahi sürekli tartışılan konular arasında yer almaktadırlar.

Sonuç olarak, yükseköğretim kurumlarının sınıflandırılmasına ilişkin araştırmalar, performans, kalite güvencesi, akreditasyon ve farklı türdeki yüksekokullara gitmenin öğrenci sonuçları üzerindeki etkisi gibi çeşitli boyutları kapsamaktadır. Bu çalışmalar, yükseköğretim kurumlarının çeşitliliğinin ve bunların sınıflandırılmasını ve işleyişini etkileyen faktörlerin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır.

2.3. Yükseköğretim Hizmetinin Faydaları

Yükseköğretim kamusal mal niteliği olarak yarı kamusal mal hükmündedir. Bireye sağladığı özel faydanın yanında topluma sağladığı sosyal faydası da bulunmaktadır. Yarı kamusal malların en temel özellikleri arasında yer alana dışsallık ve sosyal fayda konusu bu malların niteliğinin belirlenmesinde önemli etkenlerdir. Aşağıda ►**Tablo 1**, yükseköğretimin özel ve kamusal faydalarını bir arada vermiştir.

Özel ve sosyal faydalara ayrıntılı bir şekilde aşağıda yer verilmiştir.

2.3.1. Yükseköğretim Hizmetinin Özel Faydaları

Yükseköğretim bireylere belli beceriler katarak onların toplumdaki statülerini farklılaştırabilmektedir. Genel olarak bakıldığında; nitelik kazandırmak, yüksek maaş, toplumsal statü gibi belli özel faydalar kazandırmaktadır. Yükseköğretim hizmetleri, bireysel kazanımların ötesine geçerek toplumsal avantajları da kapsayan çok sayıda özel fayda sunar. Eğitimli bireylerin, özellikle de annelerin, artan sağlık bilinci, karar verme gücü ve hizmet sağlayıcılarla ilişkilerinde kendilerine duydukları güven nedeniyle anne sağlığı hizmetlerinden yararlanma olasılıkları daha yüksektir (Agha & Carton, 2011). Kadınların yükseköğretim hizmetinden sağlamış oldukları çok çeşitli faydaları bulunmaktadır. Yükseköğretim sayesinde kadınların liderlik yeteneklerinin arttığı, finansal bağımsızlıklarını daha kolay elde ettikleri, yasal statülerinin güçlendiği, refah seviyelerinin yükseldiği, sosyal yaşama katılımı daha avantajlı oldukları ve hak arama konusunda daha özgür davranabildikleri görülmüştür (Sacoto-Loor vd., 2023; Borghei vd., 2016; Santos, 2023).

Tablo 1. Yükseköğretim Hizmetlerinin Faydaları

	Kamusal	Özel
Ekonomik	Artan vergi gelirleri	Yüksek ücret düzeyleri
	Yüksek verimlilik	Yüksek istihdam düzeyi
	Tüketim artışı	Yüksek tasarruf düzeyi
	İşgücünün esnekliğinin artması	Çalışma koşullarının iyileşmesi
	Mali destek miktarlarında azalma	Uzmanlaşma/Personel hareketliliğinin artması
Sosyal	Suç oranlarında azalma	İyileşen yaşam ve sağlık koşulları
	Kamu hizmetlerinin niteliğinde ve niceliğinde gelişmeler olması	Daha güvenilir bir gelecek
	Kent yaşamına uyumun kolaylaşması	Rasyonel düşünen ve karar veren tüketici kitlesinin oluşması
	Toplumsal uyumun artması	Daha yüksek tatmin düzeyi
	Siyasetin Kurumsallaşması	Ekonomik yapının kurumsallaşması
Ekonomik/ Sosyal	Kişisel gelişimle birlikte teknolojiye uyumun kolaylaşması	Kişisel zevk ve eğlencelere daha fazla vakit ayrılması
	Kamu kesimi ve özel kesimde kurumların ve işletmelerin kurumsal kapasiteleri artar, toplumun geneli kamusal karar alma süreçlerini yakından izler, kamuoyu baskısı oluşturarak kamu politikalarını ve harcamalarını denetler, bütçe büyüklükleri toplumsal talep ve beklentiler dikkate alınarak hazırlanmaya çalışılır. Toplumsal kararların birçoğunda hem bireyler hem devlet rasyonalite temelinde alternatifler üretmeye çalışır.	

Kaynak: (Demir vd., 2014)

Sağlık hizmetleri bağlamında, genellikle yükseköğretimle ilişkilendirilen toplum düzeyinde eğitim, sağlık bilgilerine erişimi artırır, kanıta dayalı uygulamaları teşvik eder ve bireyleri bilinçli sağlık kararları vermeleri için motive edebilir (Dankwah vd., 2021). İstihdam açısından bakıldığında; yükseköğretim, öğrencilere disiplinler ötesi beceriler ve kariyer fırsatları sunarak istihdam edilebilirlik düzeylerini artırabilmektedir (Brammar, 2023). Sosyolojik açıdan bakıldığında; yükseköğretim kurumlarının öğrenciler arasında sivil katılımı teşvik etmede, onlara toplumsal adaletsizlikleri ele alma becerileri sağlamada ve kültürlerarası farklılıkları gidermede önemli rol oynadıkları görülmektedir (Harkins, 2020). Burada kültürlerarası farklılıkları gidermenin en önemli unsurlarından biri göçmenlerin sosyal uyumunun sağlanmasıdır. Yükseköğretim mültecilerin potansiyelini ortaya çıkararak göç ettikleri ülkeler açısından bir katma değere dönüşmelerine yardımcı olur, mülteci nüfusun sosyoekonomik bir güç elde ederek dışlanmalarına engel olur (Schneider, 2018; Abamosa, 2021; Geyik, 2020). Ayrıca yükseköğretim, öğrenciler arasında eleştirel vatandaşlık, profesyonellik ve sosyal sorumluluğun geliştirilmesine katkıda bulunarak sürdürülebilirliği ilerletme potansiyeline sahiptir (Smith-Tolken & McKay, 2019). Teknolojinin kullanımı açısından yükseköğretimin önemli ölçüde özel faydaları bulunmaktadır. Yükseköğretimde sosyal medya kullanımının öğrenmeyi ve gelişimi geliştirdiği, sürekli öğrenci gelişimine ve zenginleştirilmiş öğrenme deneyimlerine katkıda bulunduğu açıktır (Dagli vd., 2020). Sosyal medya platformları, sosyal sorumluluk ve mentorluğu teşvik ederek hizmet-öğrenme sınıflarında işbirliği ve katılım için benzersiz fırsatlar sunar (Burden, 2018). Hizmet kalitesi açısından, yükseköğretim kurumları giderek artan

bir şekilde müşteri beklenti ve ihtiyaçlarını karşılamaya odaklanmakta, bu da bireylerin hizmetlerden daha nitelikli bir şekilde yararlanmalarını sağlamaktadır (Jain vd., 2011).

Sonuç olarak, yükseköğretim hizmetleri bireysel beceri gelişiminden toplumsal ilerlemeye kadar geniş bir yelpazede faydalar sunmaktadır. Hizmet kalitesine odaklanarak, teknolojik gelişmeleri takip etmek, sağlıklı bir nesil yetiştirmek, sosyal sorumluluk bilincini geliştirmek ve daha kolay istihdam edilebilmek gibi belli özel faydalar sunmaktadır.

2.3.2. Yükseköğretim Hizmetlerinin Sosyal Faydaları

Yükseköğretim geleneksel olarak bir kamu malı olarak görülür ve toplumun geneline fayda sağlayan dışsallıklar üretir (Tilak, 2008). Yükseköğretimin dışsal faydalarının makroekonomik etkileri önemlidir ve belli simülasyonlar yapılarak fayda düzeyleri tahmin edilebilir (Hong, 2017). Yükseköğretimden elde edilen dış faydaların makroekonomik etkisi, bölgesel kalkınmaya ve ekonomik büyümeye katkıda bulunduğu için önemlidir (Hermannsson vd., 2016). Yükseköğretime yatırım yapmanın ilgili tüm paydaşlara önemli ekonomik ve sosyal avantajlar sağlayacağına inanılmaktadır (Taşkınsoy, 2012). Bu sosyal faydalar arasında daha düşük işsizlik oranları, artan vergi gelirleri, nesiller arası hareketliliğin artması, daha fazla sivil katılım, gönüllü katılım ve sosyal hizmetlere olan bağlılığın azalması yer almaktadır (Salmi, 2018). Ayrıca, yükseköğretime yatırım yapmak, özellikle yerli halklar gibi marjinal gruplar için yaşam koşullarını, sağlık hizmetlerine erişimi ve genel

yaşam kalitesini iyileştirerek önemli sosyal getiriler sağlamaktadır (Junankar, 2003).

Yükseköğretim hizmetleri sürdürülebilirliği teşvik etmede ve sürdürülebilir uygulamaları ilerletmek için gerekli insan motivasyonlarını beslemede hayati bir rol oynamaktadır (McGorry, 2012). Bu bakımdan; yükseköğretim kurumları, çevre bilincini teşvik eden eğilimleri ve pedagojileri besleyerek sürdürülebilirliğin ilerletilmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Podger vd., 2010). Mali açıdan yükseköğretim kurumları, devlet finansmanına bağımlılığı azaltan ve devlet denetimini sınırlayan profesyonel ve uzmanlaşmış iş gücünden yararlanmaktadır. Bu sayede kaynakların etkin tahsisi fonksiyonuna da katkı sağlamaktadır (Hagood, 2019). Yükseköğretim hizmetlerinin mali açıdan en önemli faydalarından biri vergi uyum düzeyinin artmasına sağlamış olduğu katkıdır. Literatürde eğitim düzeyi artışının vergi uyum düzeyini artırdığına dair çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Mansour, 2023; Salawati vd., 2021). Bunun çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Yükseköğretim hizmetlerinden yararlanmış bireylerin etik kaygılarının daha yüksek olduğu, yasalara daha fazla hakim olduklarından daha fazla uyum sağlamaları gerekçeler olarak değerlendirilebilir (Salawati vd., 2021; Ho ve Wong, 2008). Ekonomik büyüme ve kalkınma fonksiyonunun gerçekleşmesi amacıyla nitelikli işgücünün gelişimine katkıda bulunur (Hermannsson vd., 2016). Yükseköğretimde hizmet öğrenimi, akademik öğrenmeyi, toplum katılımını ve pratik beceri uygulamalarını geliştiren değerli bir metodoloji olarak kabul edilmiştir (Rozikin vd., 2020). Yükseköğretimde bulut bilişim hizmetlerinin benimsenmesi ekonomik avantajlara, üretkenliğin artmasına ve gelişmiş öğrenme stratejilerine yol açabilir (Elgelany & Gaoud, 2017). Yükseköğretimde hizmet sağlayıcılar ve öğrenciler arasındaki ilişki, memnuniyeti, sadakati ve eğitim hizmetlerinden elde edilen genel faydaları etkilemektedir (Leem, 2021).

Sonuç olarak, yükseköğretim hizmetleri, ekonomik avantajlardan gelişmiş sivil katılım, sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluğa kadar geniş bir yelpazede sosyal fayda sağlamaktadır. Yükseköğretime yatırım yaparak ve hizmet-öğrenme girişimlerini teşvik ederek, kurumlar daha ilgili, sorumlu ve sürdürülebilir bir toplum ortaya konulabilir.

2.4. Yükseköğretimin Finansmanı

Yükseköğretimin finansmanı, yükseköğretim hizmetlerinin sürdürülebilmesi için gerekli olan kaynakların nereden karşılanması gerektiği konusu ile ilgili bir husustur. Genel olarak yükseköğretim kurumunun türüne bağlı olarak gerekli finansmanın nereden karşılanacağı belirlenebilir. Söz gelimi, devlet üniversitesi kamu kaynakları ile finanse edilirken, özel üniversite bireysel kaynaklarla finanse edilir.

Yükseköğretim sistemlerinin kalitesi, finansman mekanizmaları ile yakından ilgilidir. Farklı OECD ülkeleri,

değişen derecelerde öğrenci finansmanı ile ifade edilebilen farklı yükseköğretim finansman modellerine sahiptir (Provazníková & Chlebounová, 2018). Kamusal finansman düzeyi, yükseköğretim kurumlarının özerkliğini ve ekonomik faaliyetlerini önemli ölçüde etkilemekte ve kamu finansmanının etkinlik ve kaliteyi sağlamada önemli bir etken olduğuna inanılmaktadır (Pūraitė vd., 2017).

Yükseköğretimin geliştirilmesi ve erişimin iyileştirilmesi çabaları, etkin olmayan finansman politikaları nedeniyle istenilen seviyelere erişemebilmektedir. Belli şartlarda finansman öğrenci kaynaklarına bağımlı hale gelmektedir. Bu da finansmanının sürdürülebilirliği ve kapsayıcılığı konusunda sorunlu alanlar ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Nkisi, 2020; McCarthy & Humphrey, 1995). Etkin finansman sistemlerinin tasarlanmasında; finansal kaynakların dağılımı ve fırsatlarının eşitliği konuları önemli hususlardır (Akinkugbe, 2000; Tulip, 2007).

Yükseköğretim finansmanı ile ilgili en önemli tartışmalardan biri, kamusal ve özel finansman arasındaki dengedir. Araştırmalar, yükseköğretim maliyetlerinin toplam miktarı artma eğilimi ortaya koyduğu ve özel finansmanın payının giderek arttığını ve potansiyel olarak öğrenci başına finansmanın artmasına yol açtığını göstermektedir (Zatonatska vd., 2019). Bu durum yükseköğretime erişim önünde ciddi engeller ortaya koymaktadır.

Türkiye’de yükseköğretim kurumlarının finansman kaynakları 2547 Sayılı kanunun 55. Maddesinde sayılmıştır. Buna göre finansman kaynakları; “*her yıl bütçeye konulacak ödenekler, kurumlarca yapılacak yardımlar, alınacak harç ve ücretler, yayın ve satış gelirleri, taşınır ve taşınmaz malların gelirleri, döner sermaye işletmelerinden elde edilecek karlar*”dan oluşmaktadır (2547 SK Md. 55).

Kısacası yükseköğretimin finansmanı konusunda devletin finansmanın tamamı ya da tamamına yakın bir kısmını üstlendiği doğrudan finansman yöntemi, finansmanının tamamının yararlanıcılar tarafından yüklendiği özel finansman ya da dolaylı finansman ve ikisinin bir arada yer aldığı karma finansman ya da hibrit finansman yöntemi şeklinde bir ayırım vardır.

Bu çalışmada kamu kaynakları ile finansman yönteminin daha etkin uygulanması amacıyla performans kriterlerine göre kaynak aktarımı yapılacak bir finansman yöntemine yer verilecektir. Sonraki bölümde ayrıntılarına yer verileceğinden burada ayrıntılara yer verilmeyecektir. Ancak çeşitli ülkelerde performans yöntemi uygulamalarına kısaca yer vermek yerinde olacaktır.

ABD Yükseköğretim Sisteminde Performansa Dayalı Finansman: Birçok eyalette fonlar yükseköğretim kurumlarına çeşitli performans göstergelerine göre dağıtılmaktadır. Performansı yüksek olan üniversiteler daha fazla kaynağa ulaşabilirken, performansı düşük üniversiteler daha az kaynağa erişmektedirler. Bu da üniversiteler arası rekabet ve kalitenin artmasına katkı sun-

maktadır (Dougherty vd., 2016; Hilman ve Carol, 2017).

İngiltere Yükseköğretim Sisteminde Performansa Dayalı Finansman: Performansa dayalı finansman yöntemini belirleyen ülkelerden biri de İngiltere'dir. Üniversitelerin araştırma düzeyi, öğrenci memnuniyeti, mezuniyet sonrası istihdam gibi koşullara göre üniversitelerin performansı belirlenerek kamudan kaynak aktarılmaktadır (Sousa & Brennan, 2013; Machin vd. 2013).

Almanya Yükseköğretim Sisteminde Performansa Dayalı Finansman: Almanya'da da İngiltere'ye benzer şekilde performans göstergeleri uygulanmaktadır. Öğrenci sayıları, mezuniyet oranları ve araştırma çıktıları performans göstergeleri olarak kabul edilmektedir (Dohmen, 2016).

Türkiye'de akademik yazında önerilen performansa dayalı finansman sisteminin bileşenleri de genellikle bu ülkelerde uygulanan performansa dayalı finansman sisteminden esinlenerek hazırlanmaktadır.

3. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada literatür taraması yapıldıktan sonra konunun öneminin ortaya konulması ve analiz yapılması açısından bir model oluşturulmuştur. Oluşturulan model ve modelin kapsamı aşağıda gösterilmiştir.

Yükseköğretim hizmetleri sunumunun en problemleri finansman ve yönetimidir. Özellikle idari anlamda rektörlerin inisiyatif kullanması akademik alanda problem teşkil edip etmeyeceği konusunda ciddi tartışmalar bulunmaktadır. Ancak bu konu çalışmanın esasını ilgilendirmediği için burada sadece finansman konusu tartışılmıştır. Önceki bölümde finansman konusuna ayrıntıları ile değinilmişti. Finansman türleri içerisinde de özel, kamusal ve karma finansman yer almaktaydı. Çeşitli ülkeler farklı finansman yöntemlerini uygulamaktadır. Türkiye harçların kaldırılmasından itibaren büyük oranda kamusal finansman yöntemini uygulamaktadır. Ancak belli durumlarda özel finansman da uygulanabilmektedir. Bunlar; açık öğretim ve ikinci üniversite gibi alanlardır.

Bu çalışmada sunulan finansman yöntemi karma finansman yöntemi içerisinde kamu ile özel finansmanın birbirini tamamlaması usulüne dayalı olarak **tamamlayıcı karma modelden** oluşmaktadır. Model belli aşamalardan meydana gelmektedir.

1. Aşamada; seçilen üniversiteler belli kriterlere tabi olarak sınıflandırılacaktır. Bu sınıflandırmada TÜMA sıralama sisteminden alınan puan ve URAP sıralaması sisteminden alınan puanların ortalaması temel belirleyici olacaktır. Bu kriterlere göre üniversitelerin başarı yüzdeleri ortaya konulacaktır. Bazı yıl 100 olarak kabul edilecektir. Sonraki yıl kriterleri sağlama oranlarına

göre kaç puan almışsa üniversite o oranda başarılı ya da başarısız kabul edilecektir. Puanlar belirlenirken; TÜMA puanı ve URAP puanı yarı yarıya başarı oranına etki edecektir.

TÜMA 2016 yılından itibaren ÜNİ-AR tarafından yapılan ve üniversite öğrencilerinin üniversitelerden memnun olma düzeylerini ortaya koyarak öğrencilerin tatmin düzeyine göre bir sıralama yapmaktadır. Sıralama kriterleri; öğrenim deneyiminin tatminkarlığı, yerleşke ve yaşamın doyuruculuğu, akademik destek ve ilgi, kurumun yönetim ve işleyişinden memnuniyet, öğrenme imkan ve kaynaklarının zenginliği ve kişisel gelişim ve kariyer desteğinden oluşmaktadır. Daha sonra bu altı göstergeye göre ortalama alınmaktadır. Ortalamaya göre 60 ve 600 arası bir puana göre üniversiteler sıralanmaktadır (TÜMA, 2024).

URAP 2009 yılından itibaren ODTÜ tarafından yapılan Türkiye üniversitelerinin akademik başarılarına göre sıralandığı sistemdir. URAP sıralamasında üniversiteler 15 kritere göre sıralanmaktadır. Makale sayısı, öğretim üyesi başına düşen makale sayısı, atıf sayısı, öğretim üyesi başına düşen atıf sayısı, bilimsel doküman sayısı, öğretim üyesi başına bilimsel doküman sayısı, doktora mezun sayısı, doktora öğrenci oranı, öğretim üyesi başına öğrenci sayısı, uluslararası ortak makale sayısı, öğretim üyesi başına uluslararası ortak makale sayısı, yurtiçi ortak makale sayısı, öğretim üyesi başına yurtiçi ortak makale sayısı, TÜBİTAK'tan alınan proje sayısı ve öğretim üyesi başına TÜBİTAK'tan alınan proje sayısı kriterlerine göre değerlendirme yapılmaktadır (URAP, 2024).

2. Aşamada; ülkedeki yıllık enflasyon oranı TÜİK'ten alınarak bazı yıllara göre üniversite bütçesinin ne oranda değişmesi gerektiği anlatılacaktır. Mesela bu sene 100 Milyon kaynak aktarılmışsa, enflasyon oranı %50 olarak açıklanmışsa üniversite bütçesinin 150 milyona yükseltilmesi gerekecektir. Enflasyon üniversitelerin finansal sürdürülebilirliklerine önemli ölçüde etki etmektedir. Hatta sadece üniversitelerin değil tüm kamusal hizmetlerin sürdürülebilirliğine etki etmektedir. Azalan kamusal finansman ve artan yüksek maliyetler yükseköğretim kurumlarının mevcut kaynaklarla finansmanını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu da finansal sürdürülebilirlik açısından potansiyel riskler barındırmaktadır. En büyük riskler de eğitim kalitesinin düşmesi ve eğitime erişimin düşmesi şeklindedir (Jacobs vd., 2019). Enflasyon sadece bir kurum olarak üniversiteleri etkilemekle kalmaz aynı zamanda yükseköğretim sürecinin diğer paydaşlarını da etkilemektedir. Yükseköğretim hizmetlerinden yararlanmak isteyen tüketicilerin alım güçlerini azaltmakta, yükseköğretim yatırımı yapan yatırımcıların yatırım maliyetlerini artırarak bu alandan çekilmelerine yol açabilmektedir. Bu da aynı şekilde yükseköğretimin sürdürülebilirliğini olumsuz etkileyebilmektedir (Berg, 1981). Açıklanan bu nedenlerle her sene bir önceki yıl aktarılan kaynak miktarı enflasyon oranında değişiklik göstermesi gerekmektedir. Aksi takdirde enflasyon nedeniyle ortaya çıkan kayıp üniversiteler açısından bir

cezalandırma yöntemine dönüşebilmektedir.

3. Aşamada; enflasyon ve başarı oranının bir arada hesaplanarak üniversite bütçesinde toplam artış oranının ne olacağı hesaplanacaktır. Şöyle ki; Baz yıl 100 olarak belirtilen üniversite puanı performans kriterlerine göre sonraki yıl 90 olmuşsa ve enflasyon %50 ise sonraki sene baz yıla göre %50 artış yapıldıktan sonra puana göre ise 10 puan indirilecek ve 140 olacak ve bütçe 140 milyon olacak ya da 110 puana çıkmışsa enflasyon nedeniyle %50 artış yapılacak ardından 10 puan eklenecektir. Yani artırması durumunda da üniversite bütçesi 160 milyon olacak.

4. Aşama ise son aşamadır. Bu aşamada kaynağın nasıl finanse edileceği belirtilecektir. Eğer bir artış yaşanmışsa bu artışın finansman kaynağı kamu bütçesi olacaktır. Tabi artışın sadece başarı ile ilgili olan kısmının tamamı kamu kaynakları ile finanse edilecektir. Ya da bir başarısızlık varsa bu başarısızlığın maliyetine kamu katlanmayacaktır. Örnek vermek gerekirse; başarı durumunda 10 puanlık artış olarsa buradaki 10 milyonluk kaynak kamu ile finanse edilecektir. Ancak enflasyon nedeniyle oluşacak 50 milyonluk artış kamu ve özelin katkıları nispetinde olacaktır. Yine bu artışta da artırılan puan oranında kamunun enflasyon maliyetine daha fazla katlanması da beklenecektir. Ya da 10 puanlık zarar varsa bu zarar durumunda kamunun katkısı azaltılarak maliyet özel finansman ile sağlanacak enflasyon nedeniyle artan maliyet ise ortaklaşa karşılanacaktır.

Genel bir örnek vermek gerekirse; 2020 yılında A Üniversitesi bütçesi 100 milyondur. Bu bütçenin 50 milyonluk kısmı kamu tarafından 50 milyonluk kısmı kişilerden finanse edilmiştir. Üniversite puanı 2020 yılında 100 iken 2021 yılında 110 olmuştur. Aynı yıl enflasyon oranı ise %20 olmuş olsun. A üniversitesinin 2020 yılı bütçesi 130 Milyon olacaktır. Burada kamu tarafından finanse edilecek miktar 22 milyon lira kişilerden finanse edilen miktar ise 8 milyon lira olacaktır.

Bu finansman modelini Türkiye’de araştırma üniversitesi olarak sayılan üniversitelerin son 3 yıl bütçelerine bakarak somutlaştırmak mümkündür. Aşağıda araştırma üniversitelerinin son 3 yıl performansı TÜMA ve URAP sıralama sistemlerine göre puanları şu şekildedir.

►**Tablo 2**’deki veriler 3 yıllık süreçte üniversite performanslarında önemli değişiklikler olduğunu göstermektedir. Ancak değişimin daha net bir şekilde ortaya konulabilmesi için baz etkisi göz önünde bulundurularak ilk yıla 100 puan ve sonrasına bu puandaki değişimi belirlemek gerekecektir. Aşağıda ►**Tablo 3** bu durumu ortaya koymaktadır.

►**Tablo 3**’teki verilerde üniversite kaynaklarının dağılımı ve puanlara göre üniversitelerin başarısı hakkındaki bilgilere yer verilmiştir. Analiz yapılırken dikkat edilmesi gerek husus puanlandırma bir önceki yıla göre yapılmaktadır. Her zaman baz yıl bir önceki yıl alınarak

değerlendirme yapılmıştır. Tablodaki bilgilere göre; üniversitelerin başarısı ilk yıl genel olarak düşük olmasına rağmen ikinci yıl kısmen düzelmeler olmuştur. En büyük düşüş ilk yıl Boğaziçi Üniversitesinde yaşanmıştır. Yaklaşık 12 puanlık düşüş kaydedilmiştir. En büyük artış ise yaklaşık 7 puanlık artış ile Erciyes Üniversitesindedir. En dramatik düşüş ise İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa’da görülmüştür. Her iki yılda da önemli düşüş göstererek toplamda yaklaşık 15 puanlık bir düşüş kaydetmiştir. Bu verilere bizlere kamu kaynaklarının etkin dağıtılmadığını göstermektedir. Zira kaynaklarda önceki yıllara göre çok ciddi artışlar yaşanmıştır. Örneğin İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa’daki bu düşüşe rağmen 2 kata yakın bir kaynak artışı gerçekleşmiştir. Bu kaynağında büyük bir kısmı ise kamu tarafından finanse edilmiştir. Ancak bu durum enflasyon etkisinden arındırılarak ortaya konulursa daha gerçekçi sonuçlara ulaşılabilecektir. ►**Tablo 4** enflasyona göre artış oranının ne olması gerektiği ve gerçekte ne olduğu hakkında bilgi verecektir.

►**Tablo 4**’te enflasyon olmaması durumunda performans kriterleri göz önünde bulundurularak bir önceki yıla göre nasıl değişiklik olduğu, bunun hem hazine yardımından hem de öz gelirlerden nasıl kaynak elde edilmesi gerektiği ortaya konulmuştur. Sonrasında ise enflasyon oranında bir artış yapılarak bu durumda kaynakların nasıl değişiklik gösterdiği ortaya konulmuştur. Analizi sağlıklı bir şekilde yapabilmek için bu verileri gerçekleşen verilerle kıyaslamak gerekmektedir. ►**Tablo 5** olan ve olması gereken durumu bir arada vererek kaynak dağılımı konusunda analiz yapılmasına yardımcı olacaktır.

Son olarak aradaki farkın bir arada verilmesi sağlıklı değerlendirme yapılması açısından yararlı olacaktır. ►**Tablo 6** aradaki farkın görülmesi açısından yararlı olacaktır.

►**Tablo 6**’daki bilgiler tüm konunun özeti olacak şekilde; önce TÜMA ve URAP verilerinden yararlanılarak üniversitelere bir performans karşılaştırması yapılmıştır. Daha sonra üniversitelerin kaynaklarının nelerden oluştuğu anlatılmıştır. Sonraki aşamada performansa göre kaynakların ne şekilde dağıtılması gerektiği enflasyon da hesaba dahil edilerek gerçekte olması gereken duruma yer verilmiştir. Son aşamada ise tahmin edilen ve gerçekleşen arasındaki fark ortaya çıkmıştır. Tablodaki verilere göre kaynak ayırımında etkinlik sağlanamamıştır. Şöyle ki savunulan hipoteze göre kaynaklar başarı kriterine göre dağıtılması durumunda başarılı olan üniversite ödüllendirilecek başarısız olan üniversite ise cezalandırılacak bu şekilde hem rekabet sağlanmış olacak hem de kalite artmış olacaktır. Ayrıca kaynak tahsisinde etkinlik amacına da katkı sunmuş olacaktır. Ancak İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa gibi performans kriterini yeterli düzeyde karşılayamayan üniversiteye 232.167.000 TL fazla kaynak aktararak ödüllendirilirken, Hacettepe Üniversitesi gibi performans kriterlerinde belli bir başarı sağlayan üniversite-

Tablo 2. Araştırma Üniversitelerinin Performans Göstergeleri

Üniversite Adı	2020			2021			2022		
	TÜMA Puanı	URAP Puanı	Toplam Puan	TÜMA Puanı	URAP Puanı	Toplam Puan	TÜMA Puanı	URAP Puanı	Toplam Puan
Ortaođu Teknik Ü.	478	770	624	455	746	600,5	472	715	593,5
İstanbul Teknik Ü.	505	753	629	458	721	589,5	459	699	579
Boğaziçi Ü.	521	671	596	411	642	526,5	422	609	515,5
İzmir Yüksek Teknoloji Enst.	514	603	558,5	497	585	541	522	566	544
Yıldız Teknik Ü.	499	653	576	500	644	572	520	631	575,5
İstanbul Ü.	470	749	609,5	397	720	558,5	442	729	585,5
Hacettepe Ü.	483	793	638	421	761	591	478	762	620
Erciyes Ü.	375	618	496,5	462	610	536	481	612	546,5
Gebze Teknik Ü.	513	673	593	502	636	569	498	604	551
Ankara Ü.	440	712	576	429	708	568,5	442	711	576,5
İstanbul Ü.-Cerrahpaşa	438	625	556,5	438	644	541	442	679	491,5
Ege Ü.	499	621	560	498	667	582,5	500	662	581
Gazi Ü.	472	715	593,5	398	698	548	428	712	570
Atatürk Ü.	406	636	521	431	629	530	420	629	524,5
Fırat Ü.	399	577	488	328	595	461,5	361	604	482,5
Marmara Ü.	463	630	546,5	393	631	512	435	634	534,5
Çukurova Ü.	477	593	535	415	597	506	443	597	520
Dokuz Eylül Ü.	426	620	523	380	613	496,5	371	611	491
Karadeniz Teknik Ü.	472	605	538,5	379	597	488	434	587	510,5
Bursa Uludağ Ü.	452	555	503,5	412	553	482,5	457	558	507,5

Kaynak: TÜMA ve URAP verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3. Araştırma Üniversitelerinin Performans Değişimi ve Bütçeleri

Üniversite Adı	2020			2021			2022		
	Toplam Puan	Hazine Yardımı	Öz Gelirler	Toplam Puan	Hazine Yardımı	Öz Gelirler	Toplam Puan	Hazine Yardımı	Öz Gelirler
Ortaođu Teknik Ü.	100	551.132	65.735	96,23	599.086	70.744	98,83	790.820	120.679
İstanbul Teknik Ü.	100	575.449	49.087	93,72	622.965	52.469	98,22	800.554	89.226
Boğaziçi Ü.	100	307.289	31.012	88,33	332.168	33.136	97,91	434.131	47.994
İzmir Yüksek Teknoloji Enst.	100	132.489	3.336	96,86	143.777	3.586	100,55	222.994	5.311
Yıldız Teknik Ü.	100	375.058	26.563	99,31	408.774	28.228	100,61	575.458	40.790
İstanbul Ü.	100	1.066.566	99.588	91,63	1.091.154	105.810	104,83	1.669.930	132.158
Hacettepe Ü.	100	1.107.395	65.486	92,63	1.200.729	69.900	104,91	1.544.753	117.084
Erciyes Ü.	100	492.808	39.955	107,95	553.184	44.384	101,96	830.558	80.744
Gebze Teknik Ü.	100	144.555	2.447	95,95	156.214	2.599	96,84	226.243	3.075
Ankara Ü.	100	1.124.496	52.469	98,19	1.221.131	55.538	101,41	1.722.980	91.178
İstanbul Ü.-Cerrahpaşa	100	642.622	32.353	97,21	697.866	34.276	90,85	1.117.222	57.843
Ege Ü.	100	914.135	68.711	104,02	992.463	73.333	99,74	1.282.488	124.544
Gazi Ü.	100	900.554	51.198	92,33	976.819	54.342	104,01	1.302.684	82.700
Atatürk Ü.	100	725.369	50.902	101,73	790.739	53.744	98,96	1.090.720	86.123
Fırat Ü.	100	499.869	31.047	94,57	545.636	32.439	104,55	815.943	46.731
Marmara Ü.	100	677.102	64.184	93,69	737.699	68.258	104,39	924.397	91.445
Çukurova Ü.	100	640.577	43.954	94,58	696.571	46.606	102,77	962.432	57.353
Dokuz Eylül Ü.	100	815.250	60.031	94,93	887.267	63.816	98,89	1.151.753	101.766
Karadeniz Teknik Ü.	100	486.105	44.427	90,62	529.174	47.015	104,61	745.317	51.247
Bursa Uludağ Ü.	100	619.000	62.671	95,83	672.758	66.796	105,18	935.717	80.643

Kaynak: URAP, TÜMA ve SBB verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4. Enflasyon Olması Halinde ve Enflasyon Hariç Araştırma Üniversitelerinin Bütçesi

Üniversite Adı	2021				2022			
	Enf. Hariç Olması Gereken Hazine Yardımı	Enf. Hariç Olması Gereken Öz Gelirler	Enf. Dahil (14,60) Olması Gereken Hazine Yardımı	Enf. Dahil (14,60) Olması Gereken Öz Gelirler	Enf. Hariç Olması Gereken Hazine Yardımı	Enf. Hariç Olması Gereken Öz Gelirler	Enf. Dahil (36,08) Olması Gereken Hazine Yardımı	Enf. Dahil (36,08) Olması Gereken Öz Gelirler
Ortadoğu Teknik Ü.	530.354	63.257	607.785	72.492	600.734	71.651	817.428	97.502
İstanbul Teknik Ü.	539.310	46.004	618.049	52.720	607.047	51.782	826.070	70.464
Boğaziçi Ü.	271.428	27.548	311.056	31.569	304.554	30.909	414.437	42.061
İzmir Yüksek Teknoloji Enst.	99.270	3.231	113.763	3.703	114.389	3.723	155.661	5.067
Yıldız Teknik Ü.	372.470	26.380	426.850	30.231	429.454	30.415	584.401	41.389
İstanbul Ü.	977.294	91.252	1.119.979	104.575	1.174.073	109.626	1.597.679	149.179
Hacettepe Ü.	1.025.780	60.660	1.175.544	69.516	1.233.263	72.929	1.678.224	99.242
Erciyes Ü.	531.986	43.131	609.656	49.429	621.605	50.397	845.880	68.581
Gebze Teknik Ü.	138.700	2.348	158.951	2.691	153.928	2.606	209.465	3.546
Ankara Ü.	1.104.143	51.519	1.265.347	59.041	1.283.188	59.873	1.746.162	81.476
İstanbul Ü.-Cerrahpaşa	624.693	31.450	715.898	36.042	650.393	32.744	885.055	44.558
Ege Ü.	950.883	71.473	1.089.712	81.908	1.086.878	81.697	1.479.025	111.173
Gazi Ü.	831.482	47.271	952.878	54.173	991.088	56.345	1.348.673	76.675
Atatürk Ü.	737.918	51.783	845.654	59.343	836.859	58.512	1.338.798	79.623
Fırat Ü.	472.726	29.361	541.744	33.648	566.395	35.179	770.751	47.872
Marmara Ü.	634.377	60.134	726.996	68.914	758.944	71.939	1.032.771	97.895
Çukurova Ü.	605.858	41.572	694.313	47.641	713.523	48.961	970.962	66.626
Dokuz Eylül Ü.	775.917	56.987	886.908	65.308	877.063	64.585	1.193.508	87.887
Karadeniz Teknik Ü.	440.508	40.260	504.823	46.138	528.099	48.265	718.637	65.679
Bursa Uludağ Ü.	593.188	60.058	679.793	68.826	715.015	72.391	972.993	98.510

Kaynak: URAP, TUMA ve SBB verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 5. Üniversitelerin Gerçekleşen Bütçeleri ve Modele Göre Olması Gereken Bütçeleri

Üniversite Adı	2021				2022			
	Gerçekleşen Hazine Yardımı	Gerçekleşen Öz Gelirler	Enf. Dahil (14,60) Olması Gereken Hazine Yardımı	Enf. Dahil (14,60) Olması Gereken Öz Gelirler	Gerçekleşen Hazine Yardımı	Gerçekleşen Öz Gelirler	Enf. Dahil (36,08) Olması Gereken Hazine Yardımı	Enf. Dahil (36,08) Olması Gereken Öz Gelirler
Ortadoğu Teknik Ü.	599.086	65.735	607.785	72.492	790.820	120.679	817.428	97.502
İstanbul Teknik Ü.	622.965	49.087	618.049	52.720	800.554	89.226	826.070	70.464
Boğaziçi Ü.	332.168	31.012	311.056	31.569	434.131	47.994	414.437	42.061
İzmir Yüksek Teknoloji Enst.	143.777	3.336	113.763	3.703	222.994	5.311	155.661	5.067
Yıldız Teknik Ü.	408.774	26.563	426.850	30.231	575.458	40.790	584.401	41.389
İstanbul Ü.	1.091.154	99.588	1.119.979	104.575	1.669.930	132.158	1.597.679	149.179
Hacettepe Ü.	1.200.729	65.486	1.175.544	69.516	1.544.753	117.084	1.678.224	99.242
Erciyes Ü.	553.184	44.384	609.656	49.429	830.558	80.744	845.880	68.581
Gebze Teknik Ü.	156.214	2.447	158.951	2.691	226.243	3.075	209.465	3.546
Ankara Ü.	1.221.131	52.469	1.265.347	59.041	1.722.980	91.178	1.746.162	81.476
İstanbul Ü.-Cerrahpaşa	697.866	32.353	715.898	36.042	1.117.222	57.843	885.055	44.558
Ege Ü.	992.463	68.711	1.089.712	81.908	1.282.488	124.544	1.479.025	111.173
Gazi Ü.	976.819	51.198	952.878	54.173	1.302.684	82.700	1.348.673	76.675
Atatürk Ü.	790.739	50.902	845.654	59.343	1.090.720	86.123	1.338.798	79.623
Fırat Ü.	545.636	31.047	541.744	33.648	815.943	46.731	770.751	47.872
Marmara Ü.	737.699	64.184	726.996	68.914	924.397	91.445	1.032.771	97.895
Çukurova Ü.	696.571	43.954	694.313	47.641	962.432	57.353	970.962	66.626
Dokuz Eylül Ü.	887.267	60.031	886.908	65.308	1.151.753	101.766	1.193.508	87.887
Karadeniz Teknik Ü.	529.174	44.427	504.823	46.138	745.317	51.247	718.637	65.679
Bursa Uludağ Ü.	672.758	62.671	679.793	68.826	935.717	80.643	972.993	98.510

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 6. Modele Göre Ortaya Çıkan Fark

Üniversite Adı	2021		2022	
	Gerçekleşen ve Olması Gereken Hazine Yardımı Arasındaki Fark	Gerçekleşen ve Olması Gereken Öz Gelirler Arasındaki Fark	Gerçekleşen ve Olması Gereken Hazine Yardımı Arasındaki Fark	Gerçekleşen ve Olması Gereken Öz Gelirler Arasındaki Fark
Ortadoğu Teknik Ü.	-8.699	-6.757	-26.608	23.177
İstanbul Teknik Ü.	4.916	3.633	-25.516	18.762
Boğaziçi Ü.	21.112	-556	19.694	5.933
İzmir Yüksek Teknoloji Enst.	30.014	-367	67.333	244
Yıldız Teknik Ü.	-18.076	-3.688	-8.943	-599
İstanbul Ü.	-28.825	-4987	72.251	-17.021
Hacettepe Ü.	25.185	-4.030	-133.471	17.842
Erciyes Ü.	-56.472	-5.045	-15.322	12.163
Gebze Teknik Ü.	-2.737	-244	16.778	-471
Ankara Ü.	-44.216	-6.572	-23.182	9.702
İstanbul Ü.-Cerrahpaşa	-18.032	-3.689	232.167	13.285
Ege Ü.	-97.249	-13.197	-196.537	13.371
Gazi Ü.	23.941	-2.975	-45.989	6.025
Atatürk Ü.	-54.915	-8.441	-248.078	6.500
Fırat Ü.	3.892	-2.601	45.192	-1.141
Marmara Ü.	10.703	-4.730	-108.374	-6.450
Çukurova Ü.	2.258	-3.687	-8.530	-9.273
Dokuz Eylül Ü.	359	5.277	-41.755	13.879
Karadeniz Teknik Ü.	24.351	44.427	26.680	-14.432
Bursa Uludağ Ü.	-7.035	-6.155	-37.276	-17.867
TOPLAM	-208.525	-24.384	-439.486	73.629

ler ise cezalandırılmıştır. Performans kriterlerine göre belirlenen puanın aksine Hacettepe Üniversitesinde 133.471.000 TL daha az kaynak aktarılmıştır. Benzer şekilde Boğaziçi Üniversitesi performans kriterlerini karşılamaktan oldukça uzak olmasına rağmen yüksek miktarda hazine yardımı almıştır. Ayrıca toplamda bakıldığında hem öz kaynaklar açısından hem de hazine yardımı açısından beklenenden oldukça uzak sonuçlar ortaya çıkmıştır. 2021 yılında hazine yardımı açısından 208.525.000 TL daha az kaynak aktarılırken, öz kaynaklar açısından ise 24.384.000 TL daha az kaynak ayrılmıştır. Benzer şekilde 2022 yılında da 439.486.000 TL daha az hazine yardımı aktarılmışken, 73.629.000 TL fazla öz kaynak sağlanmıştır. Dolayısıyla performans kriterleri açısından kesin bir değerlendirme yapmak ya da bu şekilde olması gerektiğini ifade etmek çok mümkün görünmemektedir. Performans kriterlerinin seçiminde ayrıntılı bir değerlendirme yapan iki kuruluşun verileri alınmıştır. Başka verilerin alınması durumunda sonucun farklı çıkabileceği unutulmamalıdır. Dolayısıyla eldeki veriler kullanılarak yapılan analiz hipotezi tam desteklememektedir. Çünkü tüm üniversitelerde benzer verilere yer verilmemiştir. Belli spesifik örnekler hipotezi desteklese de genel açıdan sonuçların açıklanmasında başka değişkenlerin kullanılması gereği bulunmaktadır.

Ayrıca bu çalışmada Türkiye'deki üniversitelerin belli bir kısmına yer verilmiştir. Bu kadar dar kapsamlı bir örneklemede dahi birbirinden oldukça uzak sonuçlar ortaya koyan bu değerlendirmenin Türkiye genelindeki üniversitelerin tamamında çok daha büyük farklılıklar ortaya koyması muhtemeldir. Zira Türkiye'de üniversitelerin özerk yapısı gereği idari anlamda farklı uygulamaların olduğunu göstermektedir. Ayrıca özel üniversitelerin olmaması öz kaynak yaratma açısından bir sorun olarak değerlendirilebilmektedir. Her ne kadar rekabet geliştirilip kalite artsa da bürokratik engeller üniversitelerin mevcut kaynaklarla performans göstergelerini iyileştirmeleri önünde bir engel olarak kabul edilebilir. Bu durumda daha önce ifade edildiği gibi bir kısır döngü yaratarak iyi üniversitenin daha iyi sonuçlar ortaya koymasına kötü üniversitenin de daha kötü sonuçlar ortaya koymasına yol açabilmektedir. Bunun önüne geçmek için bürokratik engelleri minimize edecek yasal düzenlemelerin uygulamaya konulması zaruri görülmektedir.

Türkiye'de üniversitelerin finansman yapısı 2547 Sayılı Kanun kapsamında anlatılmıştır. Önceki başlıkta bunların nelerden oluştuğuna yer verilmişti. Belli konjonktür dönemlerinde kamu kaynakları yetersiz kalabilmektedir. Özellikle olağanüstü koşulların mevcudiyeti halinde kamu kaynakları yerine öz kaynakların artırılması gere-

kebilmektedir. Örneğin deprem döneminde deprem kayıplarının telafisi için daha fazla kamu harcamalarının ayrılması nedeniyle diğer hizmetlere ayrılacak kaynaklarda kesintiye gidilebilmektedir. Bu durumun önüne geçmek için öz kaynakların artırılması gerekmektedir. Öz kaynaklar özellikle üniversitelerin kendi imkanları ile yaratmış oldukları kaynakları ifade eder. Alınan harç ve ücretler önceki yıllarda çok önemli bir gelir kalemi olarak üniversitelerin finansman probleminin çözümünde etkiliydiler. Ancak harçların kaldırılması ile bu gelir oldukça düşük seviyelere gerilemiştir. Yayın ve satış gelirleri açısından da artan maliyetler yayınevlerinin satış hacminin düşmesine ve karlılık oranının azalmasına yol açmaktadır. Özellikle enflasyon nedeniyle satın alma gücünün düşmesi tüketim alışkanlıklarının zayıflayarak kendileri açısından zorunlu ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik tüketime yönlendirmiştir. Taşınır ve taşınmaz gelirleri açısından bakıldığında da daha fazla patent, marka ve proje yaratma gereklilikleri bulunmaktadır. Bu konuda yeterli olgunluğu ortaya koyamayan üniversiteler hem kamu kaynaklarından elde edecekleri faydadan mahrum kalacaklardır hem de öz kaynak yaratamayacakları için kaynak yetersizliğinden dolayı rekabet avantajlarını kaybedeceklerdir. Son olarak döner sermaye işletmeleri aracılığıyla elde edecekleri gelirler ile bir kaynak yaratma potansiyelleri bulunmaktadır. Ancak aynı durum burada da geçerlidir. Özellikle enflasyon dönemlerinde artan maliyetler döner sermaye işletmelerinin de zarar etmesine neden olabilmektedir. Bunun önüne geçmek için enflasyon döneminden bağımsız olarak bilimsel araştırma ve ar-ge yatırımlarını artırarak katma değeri yüksek ürünler ortaya çıkarıp öz kaynak yaratmaları gerekmektedir.

4. Sonuç

Devletin en temel görevlerinden biri kaynak tahsisinde etkinliği sağlamaktır. Bu amacın gerçekleşmesi için de sayısız yönteme başvurmaktadır. Bu çalışmada da yükseköğretim sistemi performans kriterleri doğrultusunda ele alınarak kaynakların yükseköğretim kurumlarında etkin dağıtılıp dağıtılmadığı analiz edilmiştir. Üniversiteler; URAP ve TÜMA verilerine göre belli yüzdeler alınarak performans puanları belirlenmiştir. Hesaplanan dönem baz alınarak sonraki yıl puanı o yıla göre belirlenerek yıllık değişim ortaya konulmuştur. Üniversitelerin yıllar içerisinde kısmen başarılı, kısmen de başarısız oldukları görülmüştür. Sonrasında ise üniversitelerin kaynakları analiz edilmiştir. Hazine yardımları ve öz kaynaklar ayrı ayrı anlatılarak üniversitelerin gelirlerinin nelerden olduğu anlatılmıştır. Sonraki aşamada ise performans puanları ve gelirler ilişkilendirilmiştir. Daha sonrasında enflasyon dahil edilerek performansa göre olan ve olması gereken miktar ortaya konulmuştur. Son aşamada ise kaynakların performans puanına göre ne kadar uygun dağıtıldığı anlatılmıştır.

Kaynaklar performans puanına uygun bir dağılım gös-

termemiştir. Çok düşük performans puanı yakalayan üniversitenin sonraki yıl puanı yüksek çıkarken, performansını geliştiren üniversitenin puanı düşebilmektedir. Bu da başarılı üniversiteyi cezalandırırken, başarısız üniversiteyi ödüllendirmeye yol açmıştır. Ancak bu puan sistemine göre bir dağılım yapılmış olsaydı, başarılı üniversitelerin sayısı artabilecektir. Başarılı üniversitelerin sayısının artması küresel rekabete katkı sağlayacağından ödül mekanizmasının daha etkin işletilmesi gereği bulunmaktadır.

Çalışma sadece iki veriyi ele alarak analizi gerçekleştirmiştir. Ancak bu iki veri kendi içerisinde kapsamlı bir şekilde çok sayıda veriden oluştuğu için bu veriler yeterli görülebilmektedir. Zira TÜMA öğrencilerin kampüs ve üniversite ile ilgili birçok faktöre göre üniversiteleri değerlendirmektedir. Ayrıca URAP ise hem akademik başarı hem de birçok yenilik anlamında üniversiteleri değerlendirdiğinden ikisinin bir arada değerlendirmede kullanılması çalışmanın kapsamını genişletmiştir. Ancak belki farklı kurumların yapmış olduğu üniversiteler ile ilgili değerlendirmeler kullanılırsa ve değişkenler farklılaşırsa sonuç farklı çıkabilecektir.

Bu çalışmada öz kaynak ve hazine yardımı farklılığından yola çıkarak daha çok hazine yardımı konusunda kamunun yükünün hafifletilmesi ve kaynak kullanımında etkinliğin sağlanması amaçlanmaktadır. Ancak her ne kadar savunulan hipotezi test edecek kadar sonuçlar belirgin çıkmazsa da kaynakların etkin dağıtılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kaynak dağılımında etkinliğin sağlanması açısından böyle bir performans sisteminin oluşturulması önerilmektedir. Zira kaynaklar bu alanda daha etkin kullanılması halinde uzun vadede beşeri sermayenin güçlenerek küresel düzeyde rekabet avantajı sağlanması beklenebilir.

Araştırma Etikleri / Research Ethics

Etik kurul izni gerekmemektedir.

Yazar Katkıları / Author Contributions

Yazar(lar) bu makalenin tamamından sorumluluğu kabul etmişler ve gönderilmesini onaylamışlardır.

Çıkar Çatışmaları / Competing Interests

Yazar çıkar çatışması olmadığını belirtmiştir.

Araştırma Fonlaması / Research Funding

Bildirilmedi.

Veri Erişilebilirliği / Data Availability

Uygulanamaz.

Hakem Değerlendirmesi / Peer-review

Dış hakemler tarafından değerlendirildi.

Orcid

Mehmet Sadık Aydın <https://orcid.org/0000-0001-7587-5109>

Kaynakça

- Abamosa, J. Y. (2021). Social inclusion of refugees into higher education: policies and practices of universities in Norway. *Educational Review*, 75(6), 1181-1201.
- Abukari, A. (2010). The dynamics of service of higher education: a comparative study. Compare: A Journal of Comparative and International Education, 40(1), 43-57.
- Agha, S. & Carton, T. (2011). Determinants of institutional delivery in rural jhang, pakistan. *International Journal for Equity in Health*, 10(1), 31.
- Akinkugbe, O. (2000). Higher education financing and equality of educational opportunities in swaziland. *International Journal of Social Economics*, 27(11), 1074-1097.
- Annamdevulu, S. (2012). Development of hiedqual for measuring service quality in indian higher education sector. *International Journal of Innovation, Management and Technology*, 3(4).
- Berg, I. (1981). The effects of inflation on and in higher education. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 456(1), 99-111.
- Borghai, N. S., Taghipour, A., Roudsari, R. L., Keramat, A., & Noghabi, H. J. (2016). Predictors of prenatal empowerment among iranian pregnant women. *Electronic Physician*, 8(9), 2962-2968.
- Brammar, L. (2023). A three lenses approach to employability: transdisciplinary approaches to the students' careers education. *Higher Education, Skills and Work-Based Learning*, 13(6), 1204-1217.
- Bringle, R. G. & Hatcher, J. A. (2000). Institutionalization of service learning in higher education. *The Journal of Higher Education*, 71(3), 273.
- Burden, A. E. (2018). Pinterest: pinning the gap between sotl and slce in higher education. *International Journal of Research on Service-Learning and Community Engagement*, 6(1).
- Chi, N. (2022). Factors affecting student satisfaction with higher education service quality in vietnam. *European Journal of Educational Research*, 11(1), 339-351.
- Cleveland, D. A. (2022). What's to eat and drink on campus? public and planetary health, public higher education, and the public good. *Nutrients*, 15(1), 196.
- Dağlı, G., Altınay, F., Altınay, Z., & Altınay, M. (2020). Evaluation of higher education services: social media learning. *The International Journal of Information and Learning Technology*, 38(1), 147-159.
- Dankwah, E., Feng, C., Kiryuchuk, S., Zeng, W., Lepnum, R., & Farag, M. (2021). Assessing the contextual effect of community in the utilization of postnatal care services in ghana. *BMC Health Services Research*.
- Demir, M., İnan, M. & Sarioğlu, F. (2014). Yükseköğretim Finansmanı: Türkiye'de Öğrenci Eğilimleri Üzerine Bir Değerlendirme, *Maliye Dergisi*, 167, 200-226.
- Dohmen, D. (2016). Performance-based funding of universities in Germany - an empirical analysis, Demand for Schooling, Educational Finance and Equity, 111-132.
- Dougherty, K.J., Jones, S.M., Lahr, H., Natow, R.S., Pheatt, L. & Reddy, W. (2016). *Performance Funding for Higher Education*, John Hopkins University Press.
- Elgelany, A. & Gaoud, W. (2017). Cloud computing: empirical studies in higher education a literature review. *International Journal of Advanced Computer Science and Applications*, 8(10).
- Erguvan, D. (2010). *Vakıf Üniversitelerinin Türkiye Yükseköğretim Sistemine Etkilerinin İncelenmesi*, Marmara Üniversitesi SBE Doktora Tezi, İstanbul.
- Geyik, O. (2020). *Göçün kamu harcamalarına etkisi: Türkiye'deki eğitim ve sağlık harcamaları üzerine bir inceleme* (Ed. Özhan, M.). Siyaset ve Ekonomi Araştırmaları, Bursa: Ekin Yayınevi, 89-112.
- Ghatak, N. (2023). Beyond the classroom: a case study on the relationship between education as a public good, social justice and critical pedagogy. *Journal of Development Policy and Practice*, 9(1), 71-89.
- Hagood, L. P. (2019). The financial benefits and burdens of performance funding in higher education. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 41(2), 189-213.
- Harkins, D. A. (2020). Building relationships for critical service-learning. *Michigan Journal of Community Service Learning*, 26(2).
- Hensley, B., Galilee-Belfer, M., & Lee, J. J. (2013). What is the greater good? the discourse on public and private roles of higher education in the new economy. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 35(5), 553-567.
- Hermansson, K., Lisenkova, K., Lecca, P., McGregor, P., & Swales, J. (2016). The external benefits of higher education. *Regional Studies*, 51(7), 1077-1088.
- Hillman, N. & Carrol, D. The Equity Implications of Paying for Performance in Higher Education, *Sage Journals*, 61(14), 1757-1772.
- Hong, C. (2017). The literature reviews about higher education service quality in overseas. *DEStech Transactions on Social Science, Education and Human Science*.
- Jacobs, L., Moolman, A. M., & Beer, E. D. (2019). Fees must fall and beyond: towards a sustainable national student loan regulatory framework. *South African Journal of Higher Education*, 33(1).
- Jain, R., Sinha, G., & Sahney, S. (2011). Conceptualizing service quality in higher education. *Asian Journal on Quality*, 12(3), 296-314.
- Junankar, P. N. (2003). Estimating the social rate of return to education for indigenous australians. *Education Economics*, 11(2), 169-192.
- Kallison, J. M. & Cohen, P. (2009). A new compact for higher education: funding and autonomy for reform and accountability. *Innovative Higher Education*, 35(1), 37-49.
- Leem, B. (2021). An effect of value co-creation on student benefits in covid-19 pandemic. *International Journal of Engineering Business Management*, 13.
- Letizia, A. J. (2015). Revitalizing higher education and the commitment to the public good: a literature review. *InterActions: UCLA Journal of Education and Information Studies*, 11(2).
- Lomonosov, A., Lomonosova, O., & Nadtochii, I. (2019). Socio-economic and institutional preconditions for the formation of the educational services market in higher education of ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, 5(2), 104.
- López, D., Rojas, M. J., López, B. A., & Espinoza, Ó. (2019). Quality assurance and the classification of universities: the case of chile. *Quality Assurance in Education*, 28(1), 33-48.
- Lucey, C. R. (2017). Is medical education a public or a private good?. *Jama*, 318(23), 2303.
- Machin, S., McNally, S., & Wyness, G. (2013). Educational attainment across the UK nations: performance, inequality and evidence. *Educational Research*, 55(2), 139-164.
- Mahasneh, R., Tawalbeh, A. H., Al-Smadi, R. T., Ghaith, S., & Dajani, R. (2012). Integrating service learning in jordanian higher education. *Innovations in Education and Teaching International*, 49(4), 415-425.
- Mansour, A. Z., Ahmi, A., Alkhuzaie, A. S. H., Alhmoode, M. A., Popoola, O. M. J., & Altarawneh, M. (2023). State of art in tax evasion research: a bibliometric review. *Review of Education*, 11(3).
- Marginson, S. (2007). The public/private divide in higher education: a global revision. *Higher Education*, 53(3), 307-333.
- Marginson, S. (2011). Higher education and public good. *Higher Education Quarterly*, 65(4), 411-433.
- McGorry, S. Y. (2012). No significant difference in service learning online. *Online Learning*, 16(4).
- McCarthy, P. & Humphrey, R. (1995). Debt: the reality of student life. *Higher Education Quarterly*, 49(1), 78-86.
- Molebatsi, P. (2022). Place, public good and higher education in south africa. *Journal of Higher Education in Africa*, 20(2), 159-184.
- Molebatsi, P. & McCowan, T. (2022). Indicators of higher education and the public good in africa: a dashboard approach. *Journal of Higher Education in Africa*, 20(2), 185-210.
- Msosa, S. K. & Govender, J. P. (2020). Service failure in higher education institutions. *International Journal of Educational Management*, 34(1), 45-55.
- Nkisi, M. (2020). Higher education financing in lesotho: regulation to realize its sustainability and increase inclusiveness. *Journal of African Law*, 65(1), 25-45.
- Podger, D., Mustakova-Possardt, E., & Reid, A. (2010). A whole-person approach to educating for sustainability. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 11(4), 339-352.
- Prasad, M. & Singh, S. (2022). Service quality in higher education: a review.

- lariset*, 9(1).
- Provazniková, R. & Chlebounová, D. (2018). *Discussion on the quality of european higher education systems using cluster analysis*. Proceedings of the 6th Teaching & Education Conference, Vienna.
- Pūraitė, A., Pranevičienė, B., & Vasiliauskiene, V. (2017). State financing impact on autonomy of heis and its link with economic activities of universities. *Engineering Economics*, 28(5).
- Rozikin, M., Muttaqin, A., Pratama, B. I., Putra, E., Kumalasari, K. P., Sugiastuti, R. H. & Ningsih, D. N. C. (2020). Evaluation of student affairs services in higher education in east java. *Journal of Education and E-Learning Research*, 7(1), 49-55.
- Sacoto-Loor, J., Amor, M. I., & Osuna, M. (2023). Psychometric analysis of the woem-m scale to evaluate women empowerment in the ecuadorian university environment. *Sustainability*, 15(23), 16484.
- Salawati, S., Sriharan, N., Sheung, S. C. C., & Mohamed, A. S. (2021). Does tax knowledge motivate tax compliance in Malaysia?. *Research in World Economy*, 12(1), 238.
- Salmi, J. (2018). Social dimension within a quality oriented higher education system. European Higher Education Area: *The Impact of Past and Future Policies*, 141-154.
- Santos, A. A. (2023). Perceptions of homemakers on women empowerment through educational advancement and involvement. *International Journal of Research Publications*, 128(1).
- Schneider, L. (2018). Access and aspirations: Syrian Refugees' experiences of entering higher education in Germany. *Research in Comparative and International Education*, 13(3), 457-478.
- Shin, J. C. (2008). Classifying higher education institutions in korea: a performance-based approach. *Higher Education*, 57(2), 247-266.
- Smith-Tolken, A. R. & McKay, M. (2019). To be or not to be. service-learning in a higher education institution. *Bordón. Revista De Pedagogía*, 71(3), 205-220.
- Sousa, S.B. & Brennan J. L. (2013). *Reforming Higher Education*, Springer.
- Stebliuk, N. & Кузьменко, Н. И. (2021). Research of consumer demand in the market of educational services of dnipro petrovsk region. *Economies' Horizons*, 3(14), 64-71.
- Sunaengsih, C., Komariah, A., Kurniady, D. A., Thahir, M., & Tamam, B. (2021). *Academic service quality survey in higher education*. Proceedings of the 4th International Conference on Research of Educational Administration and Management (ICREAM 2020).
- Taskinsoy, J. (2012). The investment rate of return (irr) to tertiary education in turkey. *Journal of Education and Vocational Research*, 3(5), 154-164.
- Tilak, J. B. G. (2008). Transition from higher education as a public good to higher education as a private good: the saga of indian experience. *Journal of Asian Public Policy*, 1(2), 220-234.
- Tulip, P. (2007). *Financing higher education in the united states*. OECD Economics Department Working Papers.
- Wilson-Strydom, M. (2014). Taking up the challenge of implementing higher education for the public good. *South African Journal of Science*, 110(3/4), 2.
- Yulianto, Y., Rosalia, F., Atika, D. B., & Alamsyah, A. (2019). Determinant of personal tax compliance in indonesia. *Humanities & Social Sciences Reviews*, 7(6), 362-372.
- Zatonatska, T., Rozhko, O., Lyutyi, I., Ткаченко, Н., & Anisimova, O. (2019). Global practices of higher education financing: approaches and models. *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*, 22(4), 95-112.